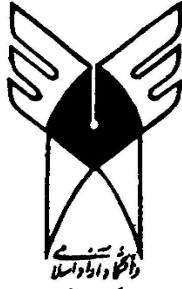

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی ، گروه علوم اجتماعی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش جمعیت شناسی

عنوان :

بررسی عوامل اقتصادی ، اجتماعی-فرهنگی و جمعیتی موثر بر باروری زنان همسر

دار (۲۵-۳۹ ساله) شاغل در آموزش و پرورش شهرستان مشگین شهر

استاد راهنما :

دکتر سید رضا معینی

استاد مشاور :

دکتر سعید معدنی

پژوهشگر :

مالک حبابی

زمستان ۱۳۹۱

تقدیم به

آنان که آموختن را به اینجانب آموختند، نه آموخته ها را

سپاسگزاری

از جناب آقای دکتر معینی استاد گرامی و ارجمند که به عنوان استاد راهنما در مراحل تدوین این رساله با رهنمودهای خردمندانه و مدبرانه با صبر و شکیبایی اینجانب را یاری نمودند، تشکر و قدر دانی مینمایم .

از جناب آقای دکتر معدنی استاد مشاور که در تدوین این پایان نامه قبول زحمت فرمودند، تشکر وافر دارم.

بسمه تعالی

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب **مالک حبابی** دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۹۰۶۲۷۹۴۸۰۰ در رشته **جمعیت شناسی** که در تاریخ ۱۳۹۱/۶/۱۴ از پایان نامه خود تحت عنوان: **شناخت عوامل اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و جمعیتی مؤثر بر باروری زنان همسر دار (۲۵-۳۹ ساله)** شاغل در آموزش و پرورش شهرستان مشگین شهر با کسب نمره ۱۸ و درجه عالی دفاع نموده ام بدین وسیله متعهد می شود:

۱. این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
۲. این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
۳. چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
۴. چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچ گونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضاء:

بسمه تعالی

در تاریخ ۱۳۹۱/۶/۱۴

دانشجوی کارشناسی ارشد آقای مالک حبابی از پایان نامه خود دفاع
نموده و بانمـره ۱۸ بحروف هجده تمام و
با درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

چکیده

پیشگفتار

فصل اول: کلیات

۲	مقدمه
۳	بیان مساله تحقیق
۴	اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه انتخاب آن
۴	هدفهای تحقیق
۵	فرضیه های تحقیق
۵	چهارچوب نظری تحقیق
۶	مدل تحقیق
۶	روش تحقیق
۷	جامعه آماری و حجم آن
۷	برآورد حجم نمونه و روش نمونه گیری
۷	روش گردآوری اطلاعات
۷	روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
۷	متغیرها و واژه های کلیدی

فصل دوم: ادبیات، پیشینه تحقیق و چارچوب نظری

۹	۱-۲- جمعیت
۹	۲-۲ انواع جمعیت
۱۲	۳-۲ سیر رشد جمعیت
۱۶	۴-۲ تاریخچه بررسی های جمعیتی
۲۱	۵-۲ باروری
۲۴	۶-۲ عوامل مؤثر بر باروری
۲۷	۷-۲ نگاهی به تاریخچه تنظیم خانواده در ایران
۳۱	۸-۲ وسایل پیش گیری از بارداری
۳۶	۹-۲ نظریه ها
۳۷	۱-۹-۲ طرفداران افزایش جمعیت
۳۹	۲-۹-۲ مخالفان افزایش جمعیت
۴۰	۳-۹-۲ طرفداران جمعیت ثابت

۴۱۴-۹-۲ طرفداران جمعیت متناسب یا مطلوب
۴۴۱۰-۲- تئوری انتقادی جمعیت شناختی
۴۵۱۱-۲- نظریه انتقال باروری
۴۶۱۲-۲- تئوری ها و مدل‌های باروری
۴۶۱-۱۲-۲- تئوری های اقتصادی تبیین باروری
۵۰۲-۱۲-۲- تئوری های اجتماعی تبیین باروری
۵۴۳-۱۲-۲- تئوری های فرهنگی و سیاسی تبیین باروری
۵۷۱۳-۲- عوامل موثر بر باروری
۵۸۱-۱۳-۲- عوامل ارادی
۶۱۲-۱۳-۲- عوامل غیرارادی

فصل سوم: روش اجرایی تحقیق

۶۶۱-۳- نوع روش تحقیق و ابزار جمع‌آوری داده‌ها
۶۷۲-۳- جامعه آماری
۶۷۳-۳- حجم نمونه
۶۸۴-۳- متغیرهای تحقیق
۶۹۵-۳- تعاریف تئوریک و عملیاتی متغیرها
۷۰۶-۳- کدگذاری و استخراج داده‌ها
۷۰۷-۳- ابزارهای تحقیق
۷۰۸-۳- سنجش اعتبار و روایی پرسشنامه
۷۲۹-۳- شیوه جمع‌آوری داده‌ها
۷۲۱۰-۳- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها

۷۴الف: بخش توصیفی
۱۱۴ب: بخش استنباطی

فصل پنجم: نتیجه‌گیری، ارائه راهکارها و پیشنهادها

۱۳۵۱-۵- مقدمه
۱۳۶۲-۵- خلاصه پژوهش
۱۳۷۳-۵- تحلیل یافته‌های پژوهش
۱۴۱۴-۵- محدودیت‌های پژوهش
۱۴۱۵-۵- پیشنهادها و راهبردهای تحقیق
۱۴۲منابع مورد استفاده
۱۴۵پیوست

چکیده

در این تحقیق که با عنوان " تعیین شناخت عوامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و جمعیتی موثر بر باروری زنان همسر دار شاغل در آموزش و پرورش شهرستان مشگین شهر بود. جامعه آماری این تحقیق شامل، کلیه زنان همسر دار ۲۵-۳۹ ساله شاغل آموزش و پرورش شهرستان مشگین شهر، می باشد. در این تحقیق از روش نمونه گیری تصادفی ساده و تصادفی سیستماتیک استفاده شده است. با توجه به روش نمونه گیری از جامعه های بزرگ با دقت مناسب، ۱۲۱ نفر از زنان به صورت تصادفی انتخاب شدند. تحقیق انجام شده دارای ده فرضیه اصلی بوده که بر اساس الگوی مفهومی تحقیق تدوین شده بودند. اطلاعات لازم در پژوهش حاضر با استفاده از روش های مطالعات کتابخانه ای شامل کتب، مقالات، مجلات، گزارشات تحقیقی، مدارک و اسناد موجود و نیز استفاده از اینترنت، همچنین پرسشنامه که بر اساس مطالعات انجام شده در بخش ادبیات موضوع و با راهنمایی اساتید و کارشناسان مربوطه تهیه و روایی و پایایی آن مورد سنجش قرار گرفت، جمع آوری شد. تجزیه و تحلیل داده های جمع آوری شده از طریق پرسشنامه در دو سطح توصیفی و استنباطی، با استفاده از نرم افزار spss به تجزیه تحلیل داده ها جهت تأیید یا رد فرضیه های تحقیق پرداخته شد، و راهکارها و پیشنهادهای لازم جهت بهبود وضع این خانواده ها ارائه شد. واژه های کلیدی: باروری، طول دوره ی زناشویی، آموزش و پرورش، سن ازدواج و تحصیلات.

پیشگفتار

تحقیق عبارت است از فرایند جستجوی منظم برای مشخص کردن یک موقعیت نامعین، بنابراین تحقیق فرایندی است که از طریق آن می توان درباره ی ناشناخته به جستجو پرداخت و نسبت به آن شناخت لازم را کسب کرد، در انجام دادن پژوهش به منظور کسب شناخت باید مجموعه ای از گزاره ها (فرضیه ها یا سوالات تحقیق) را تدوین کرد و سپس آنها را مورد آزمون قرار داد یا پاسخ آنها را فراهم کرد. این امر فرایند پژوهش را هدایت کرده و پژوهشگر را در بدست آوردن شناخت یاری می دهد.

افزایش روز افزون جمعیت جهان و تلاش همه جانبه محافل علمی و اجرائی برای شناخت دقیقتر جمعیت و ویژگیهای آن موجب توسعه دانش جمعیت شناسی گشته است. این دانش در مراحل اولیه پیدایش و تکامل، بیشتر جنبه ی توصیفی و محاسباتی داشت و در زمینه ی تحلیلی نیز به موارد ساده تر از آن بسنده می کرد با کاربردی شدن جمعیت شناسی وضع به تدریج تغییر یافت و تحلیل وقایع جمعیتی به یکی از ضروری ترین و مهمترین ابزارهای شناخت پدیده های جمعیتی تبدیل شد و روز به روز قلمرو آن گسترش یافت و راه و روش های جدید تری در آن بوجود آمد. پیدایش دانش انفورماتیک، به کار تحلیلگران سرعت ودقت زیادی بخشید و تحلیل همزمان اثر عوامل مختلف را بر روی یک پدیده معین فراهم آورد تا از اشتباهات و خطاهای ناشی از نگرشهای تک بعدی پرهیز شود و واقعیت ها به گونه ای که اتفاق می افتد مورد شناخت و ارزیابی قرار گیرند و اثر گذاری متقابل عوامل موثر بر آنها به وضوح و روشنی بیشتر شناسایی و الگوبندی شوند در این تحقیق سعی میشود از از نمونه ی ۱۲۱ نفری که پرسشنامه پر کرده اند، به شناخت عوامل موثر بر باروری زنان همسر دار (۳۹-۲۵ساله) شاغل در آموزش و پرورش شهرستان مشگین شهر پرداخت و مورد تجزیه و تحلیل قرار داد.

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه

در ابتدا لازم میدانم توصیفی اندک در مورد شهرستان مشگین شهر بیاورم؛ شهرستان مشگین شهر، یکی از شهرهای استان اردبیل ایران است. این شهرستان از ۴ بخش و ۱۲ دهستان تشکیل شده است مرکز آن شهر مشگین شهر است، این شهرستان طبق سرشماری سال ۱۳۹۰ از ۴۰۹۹۷ خانوار و ۱۵۱۱۵۶ نفر جمعیت تشکیل شده است که از این بین ۷۲۹۵۸ نفر جمعیت شهری و ۷۸۱۹۸ نفر جمعیت روستایی می باشند. این شهرستان در شمال غربی ایران و ۸۳۹ کیلومتری شهر تهران و ۹۰ کیلومتری غرب شهرستان اردبیل واقع شده و جمعیتی بالغ بر ۱۶۷۰۰۷ نفر را در خود جای داده است و به جهت واقع شدن در دامنه سبلان از طبیعتی زیبا و چشمه های معدنی فراوان (۹ چشمه) برخوردار می باشد. به روایت زیادی نام قدیمی مشگین شهر خیاو می باشد و از نظر تاریخی مشگین شهر با داشتن بیش از ۴۲۰ محوطه تاریخی و باستانی یکی از شهرهای مهم استان اردبیل می باشد.

۱) بیان مسأله تحقیق: (حداقل ده سطر و شامل پرسش اصلی تحقیق)

مسئله جمعیت و رشد شتابان آن خصوصاً در کشورهای در حال توسعه و تحولات و دگرگونی‌های باروری در نیم قرن اخیر موجب گردیده است تا محققان و پژوهشگران جمعیت-شناسی محور مطالعات خود را حول و حوش باروری «بخش اصلی توازن جمعیتی» متوجه نمایند.

بعد از جنگ جهانی دوم و انقلاب صنعتی با توسل به اختراعات و نوآوری‌ها و در ادامه بالا رفتن سطح بهداشت جامعه‌ها، که خود منجر به کاهش اساسی مرگ و میر افراد جامعه گردید و چون باروری طبیعی (کنترل نشده) حکمفرما بود، موجب فزونی جمعیت و نگرانی متخصصان و دولتمردان، سیاستگذاران و توده مردم شد و آنها بدنبال راهکارهایی در جهت تعدیل و کنترل موالید بوده‌اند که در دهه‌های اخیر به موفقیت‌هایی نیز رسیده‌اند.

ایران یکی از کشورهای است که موفق به کنترل باروری شده است، اما رشد شتابان جمعیت ایران حول و حوش انقلاب و دهه بعد از آن که اکنون در سنین باروری هستند همچنان نگرانی‌ها را در سطح بالا نگه داشته است.

از جمله عوامل موثر در باروری زنان، سطح سواد، تحصیلات و اشتغال زنان است، تحصیلات بالا و مشارکت بیشتر زنان در مسائل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، موجب شده است که فرصتهای زیادی را برای فرزند آوری از دست بدهند یا با فعالیتهای روزمره دیگر جایگزین بکنند. در این تحقیق سعی کرده‌ایم که عوامل مؤثر بر باروری زنان همسر دار شاغل در آموزش پرورش شهرستان مشکین شهر را شناخته و مورد بررسی قرار دهیم.

۲) اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه انتخاب آن

از آنجایی که باروری یکی از دو پدیده مهم جمعیت است و تنها عامل از افزایش یا کاهش جمعیت در جوامع ما باشد، و نقش اصلی توازن جمعیتی را تشکیل می‌دهد، یعنی اگر کشوری بخواهد جمعیت خود را کم یا زیاد کند با توسط به سیاستهای باروری می‌تواند به این اقدام مهم دست یابد. تغییرات بلندمدت در سطح باروری به شدت ساختار سنی کشورها را تحت تأثیر قرار می‌دهد و کشور ما (ایران) امروز از بالا بودن باروری در دهه ۶۰ در تنگنا می‌باشد و انتظار می‌رود با رسیدن نوزادان دختر دهه های بعدی به سنین باروری همچنان از فشار جمعیت کم نشود. و خود اینها موجبات ایجاد انگیزه در محقق گشته است.

۳- هدفهای تحقیق

هدفهای این تحقیق را می‌توان به هدف کلی و اهداف جزئی تقسیم کرد.

هدف کلی تعیین، شناخت عوامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و جمعیتی موثر در باروری زنان همسر شاغل آموز شو پررشتان مشکین شهر.

- ۱- تعیین تأثیر عوامل اقتصادی مانند درآمد و اشتغال زنان بر تعداد فرزند.
- ۲- تعیین تأثیر عوامل اجتماعی مانند میزان تحصیلات بر تعداد فرزند.
- ۳- تعیین تأثیر عوامل جمعیتی مانند سن ازدواج، طول مدت زناشویی و مرگ و میر اطفال بر تعداد فرزند.

۴) فرضیه‌های تحقیق (بیان روابط بین متغیرهای مورد مطالعه)

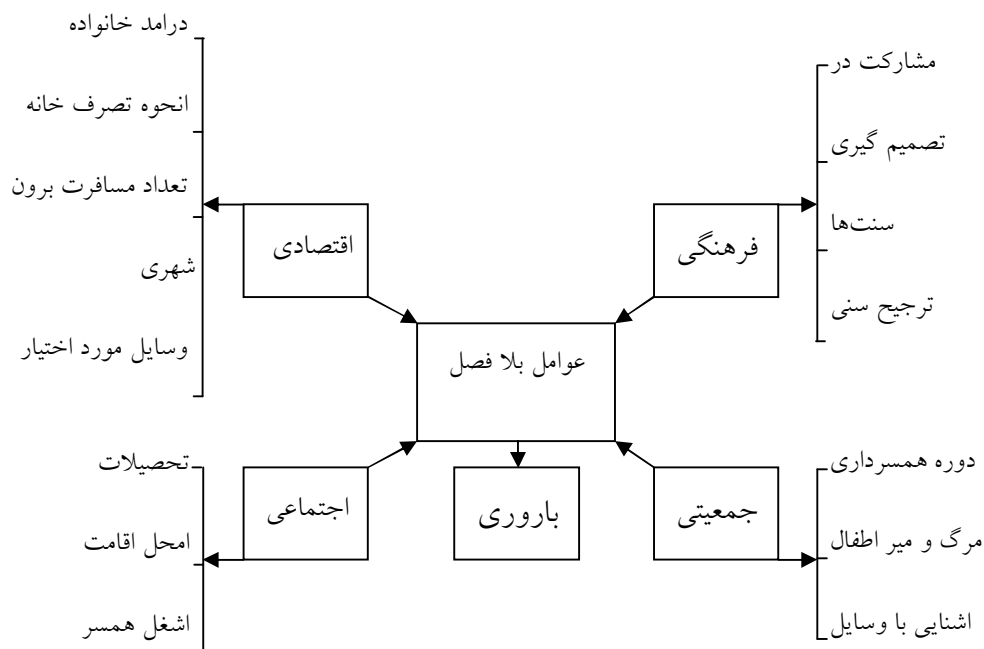
فرضیه پاسخ موقت به امری است که صحت و سقم آن به اثبات نرسیده است.

- ۱- بین تحصیلات و تعداد فرزند زنان رابطه وجود دارد.
- ۲- بین سن ازدواج و تعداد فرزند زنان رابطه وجود دارد.
- ۳- بین طول دوره زناشویی و تعداد فرزند زنان رابطه وجود دارد.
- ۴- بین شناخت زنان از وسایل جلوگیری از بارداری و تعداد فرزند زنان رابطه وجود دارد.
- ۵- بین پایگاه اقتصادی خانواده و تعداد فرزند زنان رابطه وجود دارد.
- ۶- بین عوامل اجتماعی-فرهنگی و تعداد فرزند زنان رابطه وجود دارد.
- ۷- بین نگرشهای جمعیتی زنان و تعداد فرزند آنان رابطه وجود دارد.
- ۸- بین محل تولد و تعداد فرزند زنان رابطه وجود دارد.
- ۹- بین نوع ازدواج و تعداد فرزند زنان رابطه وجود دارد.
- ۱۰- بین وضعیت شغلی همسر و تعداد فرزند زنان رابطه وجود دارد.

۵) چهارچوب نظری تحقیق

در این پژوهش سعی شده است از تئوری اقتصادی باروری (استرلین، لینشتاین و نوگرایی) و تئوری‌های اجتماعی فرهنگی (ارتقای اجتماعی، دیدگاه‌های فرهنگی فرزندآوری، فاوست، تغییر و پاسخ، عرضه و تقاضا و تئوری نوگرایی فرهنگی) و نظریه‌های فرهنگی روانشناختی (لوئیزه مارتین هافمن و دیدگاه فرهنگ باروری) و در نهایت از نظریات جمعیت‌شناسی طرفداران افزایش جمعیت، مخالفان افزایش جمعیت، طرفداران جمعیت ثابت و طرفداران حد متناسب جمعیت) سود جسته شود.

۶) مدل تحقیق

جلوگیری از بارداری

۷) روش تحقیق

روش موردنظر برای تحقیق پیش رو، پیمایش می باشد، که با توجه به موضوع و جامعه آماری و نمونه ای که از آن انتخاب می شود (با سواد)، پرسشنامه را بهترین وسیله برای جمع آوری اطلاعات می دانم.

برای تهیه پرسشنامه مناسب از نظریات اساتید و صاحب نظران استفاده کرده ام که شباهت به روش اسنادی دارد.

۸) جامعه آماری و حجم آن

جامعه آماری این تحقیق، شامل کلیه زنان همسر دار ۲۵-۳۹ ساله ی شاغل در آموزش و پرورش شهرستان مشگین شهر، میباشد. کلیه جمعیت ۲۵-۳۹ ساله شاغل در آموزش و پرورش شهرستان مشگین شهر ۵۸۰ نفر میباشد که (۲۳۹ نفر) ۴۱.۳ درصد از اینها را زنان همسر دار تشکیل می دهند.

۹) برآورد حجم نمونه و روش نمونه گیری (در صورت نمونه گیری)

نمونه تحقیق مورد نظر ۱۲۱ نفر از زنان همسر دار (۲۵-۳۹ ساله) شاغل در آموزش و پرورش شهرستان مشگین شهر میباشد که از طریق جدول مورگان بدست آمده است.

۱۰) روش گردآوری اطلاعات

روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش استفاده از پرسشنامه کتبی (پیمایش) بوده است که پس از آزمون فرضیه و استفاده از پرسشنامه آزمایشی، پرسشنامه تنظیم و به تعداد حجم نمونه توزیع و جمع آوری می شود.

۱۱) روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

پس از جمع آوری اطلاعات از نمونه و انتقال آن به کامپیوتر، با استفاده از قابلیت های نرم افزاری SPSS، سعی در تجزیه و تحلیل اطلاعات در دو سطح توصیفی و استنباطی می شود.

۱۲) متغیرها و واژه های کلیدی

باروری - سن ازدواج - طول دوره زناشویی - فرصت از دست رفته - اقتصاد

فصل دوم

مروری بر ادبیات و پیشینه‌ی تحقیق

۲-۱- جمعیت

در اصطلاح اماری به مجموعه ای از عناصر متمایز یا مجموعه ای از افراد انسانی یا گیاهی و ... که دست کم دارای یک صفت مشترک باشند "جامعه یا جمعیت اماری" می گویند.

در جمعیت شناسی، تمام یا بخشی از ساکنان یک ناحیه را "جمعیت" می گویند. واژه جمعیت ممکن است به هر اجتماعی از افراد انسانی، در هر مکان، خواه به طور مستمر یا موقت، گفته شود، لیکن به عنوان تعریف نهایی، «جمعیت تجمعی از افراد انسانی است که در منطقه ای معین (روستا، شهر، شهرستان، استان یا کشور) به طور مستمر و معمولاً به شکل مجموعه ای از خانوارها زندگی می کنند و پایگاه سیاسی، شرایط ملی و قومی واحدی دارند» (تقوی، ۱۳۸۷: ۲۹).

۲-۲ انواع جمعیت

در بررسی های جمعیتی، انواع جمعیت را از جهات مختلف تقسیم بندی می کنند.

۲-۲-۱- جمعیت اصلی و فرعی

انواعی از جمعیت را که نسبت به کل جمعیت جامعه یا کشور کوچکتر و محدودترند، "جمعیت محدود" یا "جمعیت فرعی" و جمعیت کل جامعه یا کشور را "جمعیت اصلی" می نامند. بنابراین، جمعیت فرعی یا محدود جمعیتی است در داخل جمعیت اصلی که به لحاظ

